

Zaaien voor nieuwe filosofie

Procesverslag van de vakvernieuwing commissie van de VFVO

Kiki Varekamp
Ine Raangs
Philippe Boekstal
Stefan de Groot
Ben Bornebroek
Arjan de Visser

Maart 2024

Op de voorkant is het schilderij De zaaier van Vincent van Gogh te zien. Dit staat voor het moment in het totale proces van herziening van het curriculum. De commissie zaait het zaad maar de echte groei moet nog plaatsvinden. De commissie geeft een inhoudelijk advies over de richting en geeft daarmee een start waar de VFVO, het bestuur en het SLO mee verder kunnen.

Inleiding

De vakvernieuwing commissie (VVC) heeft een eindrapport opgeleverd. Dit verslag is een verslag van het gevoerde proces om daartoe te komen. Het is puur een verslag en bevat slechts procesmatige aanbevelingen. Doel van dit verslag is:

1. Verantwoording afleggen naar de leden voor het uitgevoerde proces
2. Recht doen aan de mensen die aan het eindverslag hebben gewerkt
3. Voorkomen dat werk wordt overgedaan.

2022

Voorgeschiedenis

In de lente van 2022 zijn er in verschillende steden meedenksessies geweest. De verslagen daarvan heeft het bestuur van de VFVO in mei samengevat in 6 principes en die meegegeven aan ons. Als we nog verder teruggaan dan is in 2017 in het kader van curriculum.nu een visie opgesteld. Eerlijk gezegd zijn we er vanuit gegaan dat deze visie in lijn was met de genoemde 6 principes.

Start commissie

We zijn gestart met een dag in Utrecht waarin wij onderzocht hebben welke verwachtingen er bij het bestuur leefden en hebben wij de studiedag van september voorbereid. Tijdens deze eerste vergadering hebben we stil gestaan bij onze opdracht, het begrip kritisch denken en het te volgen proces. De **opdracht** is om een examenprogramma te maken voor de bovenbouw van de Havo en het Vwo dat als bronbestand kan dienen voor andere instanties. Onder **kritisch denken** verstaan we:

1. formeel correct denken
2. het bijbehorende ethos betreffende onafhankelijkheid en integriteit (geen drogredenen als stroman e.d.)
3. hermeneutisch bewustzijn - hiermee bedoelen wij het bewustzijn dat onze eigen positie in cultuur, religie, historische achtergrond en taal invloed heeft op onze interpretatie van de werkelijkheid en dat bepaalde tradities en groepen (binnen en buiten de westerse cultuur) minder kansen hebben gehad op het speelveld van ideeën. Hermeneutisch bewustzijn bevordert volgens ons nieuwsgierigheid, bevordert een luisterende houding en zorgvuldigheid. Kortom, ons leek hermeneutisch bewustzijn een goede vertaling van de huidige tendens tot inclusie en diversiteit. Zie verder ook de notitie vaardigheden.

Proces: we hebben een werkverdeling gemaakt waarbij wij ons in drie kleine subcommissies hebben opgesplitst; één richt zich op het dilemma thema's of domeinen, één op diversiteit en inclusie en één op vaardigheden.

Studiedag in september

Tijdens de studiedag zijn we naast flappen gaan staan om zoveel mogelijk input van leden te ontvangen. Die flappen zijn vervolgens gevuld met input van de leden. Later hebben we deze informatie verder gedeeld. Uit de ledenraadpleging bleek dat een substantieel deel van de leden zorg had over een te vol programma en zorg had over grote wijzigingen die dan veel extra belasting van docenten zou opleveren.

Onze reis tot de kerst

De subcommissies hebben voorstellen voor hun onderwerp uitgewerkt die we vervolgens hebben besproken. Hieronder geven we die weer met de belangrijkste overwegingen en conclusies.

Diversiteit en inclusie

Hierin hebben we op een rijtje gezet de noodzaak, de doelen, de risico's (bijvoorbeeld vervangen van het ene vooroordeel door het andere) van een meer divers curriculum en hebben we de verschillende invoermogelijkheden afgewogen. Grofweg hadden we 3 modellen:

1. 'vegan menu' (canonieke denkers volledig vervangen door niet canonieke denkers). Hier hebben wij niet voor gekozen omdat dit een te grote wijziging zou zijn en omdat dit menu geen bijdrage levert aan het hermeneutisch bewustzijn;
2. 'pairing menu' (canonieke denkers en niet canonieke denkers gaan een dialoog aan). Hiervoor hebben wij gekozen, omdat zij maximaal bijdraagt aan het hermeneutisch bewustzijn. Wij stellen voor om dit in alle domeinen door te voeren.
3. 'dessert menu' (niet canonieke denkers in een eigen domein). Hiervoor hebben wij niet gekozen vanwege het risico op marginalisatie (één domein krijgt als functie een politiek correcte speeltuin) en omdat het geen bijdrage levert aan hermeneutisch bewustzijn.

Ook hebben we niet gekozen om diversiteit uitsluitend bij vaardigheid onder te brengen (hoewel wij erkennen dat het wel degelijk invloed heeft op de vaardigheid).

Thema's en domeinen

Voor de inrichting van het herziene programma in thema's en vragen hebben we een drietal opties besproken. Het voorstel van de commissie is om één van die opties verder uit te werken. Dit was optie C; het programma krijgt geheel een thematische indeling en een onderdeel vaardigheden (die natuurlijk ook in de thema's aan bod komen), waarbij de (tot nu toe gangbare) domeinen invalshoek worden.

Een belangrijk aandachtspunten bij de herijking van de examenprogramma's is natuurlijk dat de bovenbouw havo 2 jaar duurt en voor vwo 3 jaar. Wat zou dat kunnen betekenen voor de inrichting van het programma? De commissie vindt dat de programma's die de leerlingen krijgen op havo/vwo recht moet doen aan de leerlingen en hun vervolgoopleidingen en tegelijkertijd dat het programma's moeten zijn die leerlingen leren filosoferen.

Resumerend kiezen we thema's als inrichtingsprincipe met de domeinen als bril.

Overwegingen daarvoor waren:

- ✓ Door te kiezen voor thema's zal de historische lijn niet meer als vanzelfsprekend leidend zijn bij de behandeling van een thema.
- ✓ De inrichting in thema's maakt het voor de hand liggend om de behandeling van het thema diverser en inclusiever te laten zijn.
- ✓ Door de domeinen als bril te hanteren, zullen ook de toekomstige leerlingen hier wel vertrouwd mee zijn. Dit stimuleert perspectiviteit en sluit aan bij de manier waarop internationaal gewerkt wordt.

Verder stellen we voor dat vaardigheden een aparte categorie in de syllabus wordt en in de inhoudelijke thema's worden deze vaardigheden actief betrokken en voorgedaan. Tenslotte stellen we voor dat op havo en vwo we dezelfde thema's aanbieden; in het vwo programma met meer abstracte concepten, waardoor de thema's voor vwo omvangrijker en complexer zijn dan voor havo.

Terugblik op uitgangspunten

Na deze bespreking heeft Arjan Koek ons voorstel vergeleken met de 6 principes van het bestuur. Hieruit blijkt dat ons voorstel om over te gaan op thema's afwijkt omdat het bestuur vast wil houden aan domeinen (principe 2 thema's en domeinen). Uit de raadpleging van de leden lijkt echter wel voldoende draagvlak aanwezig voor dat deel van ons voorstel; bepaalde delen van flappen lijken sterk op onze thema's. In de 6 principes zijn geen teksten te vinden die in strijd zijn met het 'pairing menu'.

2023

Cito

Doel van onze commissie is het maken van een bronbestand waarmee de instanties verder kunnen. Het leek ons goed om het draagvlak voor onze voorstellen verder te peilen. Op 30 januari heeft de commissie gesproken met een vertegenwoordiging van het Cito.

Raadpleging specialisten

Wij hebben ongeveer 15 specialisten van verschillende universiteiten advies gevraagd om zo vanuit de wetenschap input te krijgen. In totaal hebben wij 7 adviezen mogen ontvangen. De omvang van deze adviezen varieerde sterk evenals de mate van argumentatie. Het was rijp en groen door elkaar. Sommige specialisten gaven aan dat de vraag wel erg breed en richtingloos was. Het is zaak om in het vervolg de vraag naar specialisten verder in te perken (bijvoorbeeld te beperken tot een bepaald thema) en te specificeren wat voor soort antwoord wordt verlangd (omvang, mate van detaillering).

Algemene Ledenvergadering

Op 29 maart 2023 hebben wij een tussenrapportage (zowel inhoudelijk als een rapportage over het proces) besproken op de Algemene Ledenvergadering. Eerst hebben we de tussenresultaten gepresenteerd en daarna zijn de rapportages plenair besproken. We hebben daartoe vragen opgesteld en zijn in groepjes uiteen gegaan. In één van de groepjes is vrij uitgebreid gesproken over

de risico's en kansen van het gebruik van pairing menu (met Dirk Oosthoek). Dit heeft geresulteerd in een aantal kritische opmerkingen voor het gebruik van pairing menu en daarmee was tegemoet gekomen aan de belangrijkste bezwaren. De opmerkingen zijn nu te vinden in het eindverslag. Verder was in het algemeen brede steun voor de inhoud van de tussenrapportage.

Wisseling personele bezetting

In het voorjaar heeft Caitlin Ionuscu aangegeven te moeten stoppen met het werk voor de commissie. Rond de zomervakantie heeft Vincent Bekkering aangegeven de commissie te moeten verlaten. Hij is vervangen door Stefan de Groot. Na de zomer is Ben Bornebroek mee gaan draaien in de commissie.

Proces na de zomervakantie

Het leek ons goed om de huidige rapportage verder uit te werken met voorbeelden en nog eens goed door de vaardigheden te gaan. We hebben vervolgens een document gemaakt voor de veldraadpleging.

2024

In februari was het document af en in maart is in verschillende regiobijeenkomsten dit document besproken.

Regiobijeenkomsten

Het document voor de veldraadpleging is in 7 bijeenkomsten besproken. De input per regiobijeenkomst was sterk verschillend. In veel gevallen werden wensen geuit die reeds waren opgenomen in het document of onderdeel waren van de uitgangspunten van de commissie. In het document waren uitwerkingen van pairing menu opgenomen om de werking daarvan te illustreren. Dit blijkt de respons te stimuleren. In het eindrapportage is de grote lijn van de regiobijeenkomsten samengevat en verwerkt in het eindadvies.

Aanbevelingen uit het proces

1. Bij het inschakelen van externe deskundigen zal de vraag concreter en smaller moeten worden geformuleerd. Nu was de vraag aan hen te breed en te onduidelijk. Het is beter om externe deskundigen te betrekken bij de keuze van namen bij een bepaalde eindterm.
2. Gebruik eerder voorbeelden. Voor veel leden ging pairing menu pas leven toen ze aan de hand van voorbeelden een beeld kregen. Daarvoor was de betrokkenheid beperkt.
3. Draag het proces nu over aan het SLO. Gezien de diversiteit in input en de beperkte tijd van docenten kan niet worden verwacht dat de VFVO veel verder zal komen dan dit. Vooral niet omdat het nu aankomt op de uitwerking en daarvoor meer inzet noodzakelijk is.